

ВІСНИК ЦЕНТРУ

Центр сприяє громадській участі у виробленні політики

25–26 червня в Тернополі, в рамках проекту "Голос громадськості", відбулася конференція "Поліпшення державних послуг для населення". Подаємо виклад виступу директора Центру Віри Нанівської, а також попередні результати опитування державних службовців у м. Тернополі, яке здійснили фахівці Міжнародного центру перспективних досліджень за фінансової підтримки Інституту Світового банку

На думку Віри Нанівської, сьогодні ми переживаємо історичну подію в процесі української трансформації. В Україні нарешті почали застосовувати стандартний для демократичних країн суспільний інструмент, що забезпечує участь громадськості в управлінні державою.

Реформа тоталітарного режиму вимагає змін не тільки в державному апараті, а й у суспільстві загалом. Демократичний суспільний устрій базується на численних інституціях та суспільних процедурах. Між тоталітарним та демократичним устроєм існують відмінності, які стосуються процесу вироблення політики та способу надання державних послуг для населення.

В демократичному середовищі трансформуються сам термін "політика". Україна успадкувала це поняття від радянського режиму, коли воно переважно означало діяльність, метою якої є захоплення або збереження влади. Натомість у розумінні комплексу заходів з розв'язання певної проблеми або стратегії діяльності терміну "політика" майже не живають.

Такий стан справ, що склався за радянських часів, властивий закритим тоталітарним режимам, коли офіційний статус має тільки одна політика, яка, власне, і є "остаточно правильною". Існування альтернативних варіантів політики можливе лише за умови зміни режиму, що влада розцінює як ворожу, загрозову обставину. Аналіз політики і

дослідження, що розкривають її суть та наслідки для суспільства, керівна еліта забороняє і переслідує. Широка громадськість не має жодного впливу на процес розробки і прийняття політичних рішень.

Вісім років тому Уряд Української РСР мав принципово інші мету, роль і функції, до яких радянська урядова машина була пристосована ідеально. Найважливішою, цілком новою функцією, яку треба запровадити, є підготовка і втілення державних політичних рішень за умов існування свободи слова, парламенту, політичних партій, опозиції. За таких обставин просто "спустити" рішення для безумовного виконання не можна, натомість потрібно це рішення аргументувати, показати його переваги над альтернативним, проаналізувати його майбутні наслідки. Належить створити йому аналітичне забезпечення і сформувати суспільну підтримку.

По закінченні комуністичної ери Україна опинилася в ситуації, коли з усією очевидністю стало зрозуміло: виникла потреба створити постійний механізм "зворотного зв'язку" або дії незалежного політичного голосу, для якого немає значення, хто персонально обіймає посади в державних інституціях. Можливість існування незалежних політичних голосів — велике досягнення України за роки незалежності.

Такі інституції, як Міжнародний центр

Події минулого тижня

Державний сектор в Україні має бути скорочений. 29 червня на макроекономічному семінарі в Центрі обговорювали тему оптимального рівня доходів уряду.

Згідно з дослідженням, що його здійснили економічні радники Українсько-Європейського консультативного центру з питань законодавства Апостолос Папафіліппу та Олексій Сєкарев, Україна потребує меншого, але ефективнішого державного сектору, який дозволить розвиватися приватному секторові. "Тільки зменшення розміру державного сектору може оздоровити державні фінанси", — впевнений Олексій Сєкарев.

На думку дослідників, оптимальний рівень доходів сектору державного управління України становить близько 30% ВВП. Цей показник означає, що фактичний рівень збирання податків є задовільним, і спроби його збільшити ні до чого не приведуть. Тому під час планування бюджету на 2000 рік урядові та парламенту належало б затвердити цьогорічний рівень доходів як межу витрат наступного року.

З доповідачами погодився консультант проекту Гарвардського інституту міжнародного розвитку Володимир Дубровський, який, зокрема, зазначив: "За нинішнього рівня державних послуг, за нездатності держави забезпечувати виконання контрактних зобов'язань, вона не має права вимагати сплати таких податків, як у країнах Західної Європи".

Податкове навантаження в Україні вважає надто великим і в. о. постійного представника МВФ в Україні Богдан Лисоволик. Проте, на думку п. Лисоволика, головною проблемою тут є нерівномірність податкового навантаження.

перспективних досліджень, є елементами відкритого суспільства. У демократичних країнах аналогічні установи називають public policy think tank, тобто інтелектуальними центрами, що надають консультативну й аналітичну підтримку програмам суспільного розвитку.

Інтелектуальна підтримка ухвалення політичних рішень складається з досліджень політики і публічного обговорення результатів досліджень. Тому головними формами реалізації проєктів Центру є проведення незалежних досліджень і організація діалогу із зацікавленими колами громадськості: урядовцями, міжнародними експертами, представниками неурядових організацій, працівниками засобів масової інформації.

Внаслідок повного усунення громадян від процесу формування політики держави громадськість не довіряє органам влади та їхнім рішенням. Відсутність ефективного контролю створює передумови для корупції в органах державної влади. Тому сьогодні в Україні існує нагальна потреба у створенні нових процедур і механізмів суспільної комунікації, яка має забезпечити участь усіх прошарків суспільства у виробленні стратегії розвитку держави.

Метою пілотного проєкту "Голос громадськості" є запровадження механізмів і процедур, які сприяли б участі громадськості в побудові ефективного, відповідального і відкритого в інформаційному сенсі уряду, а також забезпечили б участь громадян у процесі ухвалення політичних рішень.

Реалізація проєкту забезпечує громадський вплив і контроль за процесом прийняття стратегічних рішень завдяки запровадженню відкритих бюджетних слухань, обстеженню якості послуг, які надають органи державної влади, а також завдяки залученню засобів масової інформації — для забезпечення прозорості цих процесів.

Конференція "Поліпшення державних послуг для населення", 25–26 червня, Тернопіль. Організатори: Тернопільська міська рада, Виконком Тернопільської міської ради та Агенція міського розвитку за підтримки Канадської агенції з міжнародного розвитку, Світового банку, Інституту Світового банку, Міжнародного центру перспективних досліджень та Українського фонду вільної економіки.

«Вісник Центру» є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо Ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетню, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua. «Вісник Центру» видає Група публікацій Центру. Директор публікацій Гліб Вишлінський (hlib@icps.kiev.ua) Редактор «Вісника Центру» Євгенія Єгорова (ee@icps.kiev.ua) Телефон: (38044) 463-6337 Літературний редактор Марта Боянівська

Попередні результати опитування державних службовців у м. Тернополі

Обстеження проведено у відділах та управліннях міської ради Тернополя через індивідуальне опитування 60 державних службовців для вивчення їхнього досвіду надання послуг мешканцям міста, а також оцінки якості таких послуг і прозорості та доброчесності в діяльності цих службових осіб.

Якість надання послуг

65% опитаних державних службовців вважають, що їхні підрозділи намагаються покращити якість тих послуг, які вони надають мешканцям міста. При цьому вдаються до найрізноманітніших форм — від додаткових оголошень і пояснень у ЗМІ до надання послуг навіть протягом коротшого терміну, ніж це передбачено чинним законодавством. Натомість установи звертають мало уваги на такий спосіб покращання якості власної роботи як підвищення професійних навичок персоналу чи його перепідготовка.

Стосунки з громадянами є досить складними: більшість опитаних наголошують на низькому рівні обізнаності відвідувачів їхніх підрозділів у питаннях законодавства (80%), вказують на егоїзм (65%) і агресію (70%) цих осіб під час спілкування з державними службовцями. Така поведінка не сприяє поліпшенню стосунків сторін та негативно впливає на швидкість і якість надання послуг. На питання про існування в установі системи прийняття скарг на якість роботи позитивно відповіли 83,3% респондентів. Тут такі скарги аналізують, а згодом приймають відповідні рішення.

Тіньова економіка та корупція

Ця частина опитування виявилася найскладнішою, оскільки 31,7% респондентів, посилаючись на свою необізнаність чи небажання обговорювати зазначені питання, відмовилися відповідати. Змальовуючи ситуацію у своєму підрозділі й інших відділах та управліннях міської ради, державні службовці стверджують, що корупція поширена певною мірою (65%) або дуже поширена (25%). Причинами, які, на думку респондентів, призводять до корупційної взаємодії державних службовців з відвідувачами, є, зокрема, такі: пропозиція відвідувача (42%), загальноприйнята практика (34%), вимога офіційної сторони (17%).

Загалом респонденти сходяться на тому, що практика неофіційних платежів вигідна обом сторонам корупційної діяльності (87%). Попри це твердження, 35% державних службовців вважають, що про власну причетність до хабарництва його учасники (по обидва боки) все-таки шкодують. Натомість решта (65%) переконана, що про такі дії не шкодує ніхто. Найважливішими причинами, що підживлюють корупцію в Україні, є обтяжливе оподаткування, слабке здійснення судових рішень, недотримання законів і низький рівень оплати праці державних службовців. У Тернополі до посилення корупції, крім загальноукраїнських факторів, призводить також загальна бідність.

Шляхи вирішення проблеми

75% опитаних службовців вважають, що є сенс ліквідувати корупцію та хабарництво в їхній установі, однак 90% з них нічого не знають про існування чи розробку програми боротьби з цим явищем. На думку опитаних, найефективнішими кроками, спрямованими проти корупції, стануть підвищення платні державним службовцям та особистий приклад керівництва.

8,7% респондентів сподіваються на успіх впровадження антикорупційних заходів уже протягом перших 6 місяців, однакова кількість — по 4,3% — вірять, що проблему можна буде розв'язати за 1 чи 3 роки, 17,4% опитаних вважають, що цей процес триватиме близько 5 років, але більшість службовців (67,4%) впевнені, що мине не менше 10 років, поки вдасться подолати корупцію.

Міжнародний центр перспективних досліджень — незалежна неприбуткова дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу прийняття політичних рішень в Україні. Центр сприяє створенню процедур змістовного діалогу між представниками законодавчої влади, виконавчої влади та громадськості. Директор Центру Віра Нанівська. Адреса: 254070, Україна, м. Київ, вул. Волоська, 8/5 Телефон: (38044) 462-4937/38/58. Факс: (38044) 463-5970 Сторінка у Всесвітній павутині: <http://www.icps.kiev.ua/>